

zelfs niet meer aan hoeft te denken, maar een zekerheid, die ligt in het „hebben“ van een trouwen God, die ons elken dag toesprekt, die ons elken dag roept, die ons elken dag de zonden vergeven wil, die zich elken dag wil laten vinden en elken dag ons Zijn genade voorhoudt.

Dit gelooven heeft invloed op heel den mensch. Het heeft een „neerslag“, het verwekt een „reactie“ in het gevoelsleven, in de reflexie³⁾, in heel het levensgedrag, in iedere levensuiting. Er ontstaat tengevolge van dat echte gelooven allerlei gevoelens en stemmingen. Het gelooven perst het leven een bepaalden kant uit en doet aan den levensboom „vruchten des geloofs“ ontstaan.

Maar dat is alles geloofsuiting, geloofsgevolg, geloofsreactie, geloofsvrucht, geloofswerking, niet het eigenlijke gelooven zelf. Dat is amen-zeggen op Gods Woord, zich „hin-geben“ aan den sprekenden God in Jezus Christus. Al is natuurlijk het eene van het andere nooit te scheiden.

Men voelt nu aanstonds — en hier kom ik aan de parallel bovenbedoeld — wat een verarming het is het eigenaardige, het eigensoortige van het geloof te zoeken in dat wat alleen maar geloofsgevolg, geloofsreflex is. Wanneer men van gansch den rijkdom van het volle, breede, diepe gelooven — dat altijd naar buiten zien, zichzelf vergeten, zichzelf verliezen is — alleen maar oog heeft voor de geloofsweerspiegeling in 't gevoelsleven en de andere levensuitingen. Daarin trilt het geloof wel door en na, maar het eigensoortige van het geloof is daarin niet te vinden. Dat eigensoortige ligt in het volkomen zich verlaten op Gods Woord; het vasthouden daaraan, ondanks alles; het zoeken van de zaligheid buiten zichzelf; het „eten“ van de woorden Gods, hetzij Hij beveelt, of schenkt of belooft.

Wanneer daarom ook 't geloof bloeien zal, dan moet de geloovige zich niet verliezen in een altijd weer opnieuw beginnende analyse van de geloofsgevolgen, de geloofsreflexen, de natrillingen van het gelooven in allerlei provincien van het eigen leven. Neen dan moet de geloovige zich geheel en al richten op Jezus Christus, die de inhoud, de grond, de werker is van alle echt gelooven. De geloovige moet met Hem bezig zijn, zich in Hem verliezen, vol zijn van Hem, Zijn Woorden overpeinen dag en nacht.

Want om het paradoxaal te zeggen: hoe sterker het gelooven is, des te minder is het bezig met zichzelf, hoe meer het geloof bloeit, des te minder is het zich bezorgd over zijn bloei. Want Jezus Christus wordt dan het één en het al. Als we geboeid zien naar een schoon panorama, dan denkt niemand aan zijn oogen en zijn kijk-actie — dat gaan we alleen doen als het met onze oogen en ons kijken niet in orde is!

't Is de verdienste van het boekje van Ds van Dijk, dat het voor dit centrale, dit eigensoortige van het geloof weer de aandacht dringend vraagt. Het laat het verschil tusschen het eigenlijke gelooven en dat, wat door het gelooven wordt gewerkt in alle uitingen van het menschelek leven, duidelijk zien. Speciaal denken we hierbij dan aan de „Toegift“, letter e, pag. 37 v.v.

Daarin klinkt tot ons door (bewust of onbewust? — Ds van Dijk geeft geen citaten) de heerlijke verkondiging van Calvijn omtrent het geloof, zooals die te vinden is o.a. in boek III van zijn Institutie.⁴⁾

Jammer is, dat de schrijver, doordat hij deze dingen in een „toegift“ behandelt, zoo beknopt moest blijven. Hij kon slechts een paar forsche lijnen trekken. Veel kon alleen worden genoemd. De positieve uiteenzetting van de verhouding van het geloof tot de „werken“, vice-versa, kon zoo niet worden gegeven. Ook niet de beschrijving van de schriftuurlijke zelfbeproeving, zooals die ook in het avondmaalsformulier wordt geeischt.

Wellicht vindt Ds van Dijk nog gelegenheid uitvoeriger op deze onderwerpen in te gaan. Ze zijn van levensbelang. Nog al te veel is voor velen de schriftuurlijke glans van het echte gelooven verdof.

Nu evenwel willen we dankbaar aanvaarden wat de Schrijver ons gaf: een doordringende roep om het echte geloof dat gansch alleen op Jezus Christus vertrouwt.

H.

C. V.

4) Citaten gaf ik in Geref. J. B. van 13 Dec. j.l.

STEMMEN UIT ONZE KERKEN

In de rubriek „Persschouw“ van „De Reformatie“, No. 14 d.d. 3-1-36 komt voor een aanteekening op het boek over wijlen Excellentie IDENBURG, meer in het bijzonder over de bespreking er van door den heer F. J. Los.

Mij trof de uitdrukking: „Menigeen zal deze OVERGANG (van Exc. I.) van de Hervormde naar de Christelijk Gereformeerde kerk, natuurlijk, ja stichtelijk vinden. Zoo'n ziek(e) moeder (kind). Natuurlijk verlaat men die“.

Ik acht zoowel de uitdrukking Hervormd als Christelijk Gereformerd onjuist.

Wat toch is het geval? Indië kent geen Hervormde kerk en ook geen Christelijk Gereformeerde kerk. Indië bezit een Gouvernementskerk en een Geref. kerk. Op het oogenblik mag de gouvernementskerk meer in normale banen geleid worden, feit is en blijft, dat Indië geen Ned. Herv. kerk kent. Dat Idenburg overging tot de Chr. Geref. kerk is óók niet juist. In 1885 ging hij over tot (de kerk??) van dien naam, omdat Ds A. Delfos door haar uitgezonden was als zendeling. Deze uitzending had evenwel tot gevolg de institueering van een kerk, die niet anders kon heeten dan christelijk-gereformeerde, omdat in 1885 de gereformeerde kerken nog zoo heetten. Ware, menschelekerwijze gesproken, de overgang in 1892 geschied, dan was Idenburg overgegaan van de Gouvernementskerk naar de Geref. kerk.

Ten slotte, dat Idenburg „gereformeerde“ van beginsel was is bewezen door zijn levenswandel. Twijfel hieraan is alleen mogelijk bij menschen, die niets van „gereformeerden“ moeten hebben. Iedere Nederlandsch Hervormde, in het vaderland opgevoed bij de aloude waarheid, zal, in Indië aangekomen, nooit vrede kunnen hebben in de gouvernementskerk, ook in 1936 niet, laat staan in 1885.

„Waarom tellen anders onze kerken in Indië „inwonende leden“?“

Het zou te ver voeren om aan te toonen, dat overgang naar de kerk des Heeren in Indië nu juist niet door de genezing van een zieke bevorderd wordt, doch waar de heer F. J. Los verre van objectief was, kan het zijn nut hebben om op het bovenstaande even de aandacht te vestigen, ware het maar om de waarheid te dienen. En om de waarheid te dienen, mogen we geen stap op zij gaan.

Den Heider.

J. HERWELJER.

PERSSCHOUW

Noodzakelijke verbetering.
(Pressie of premie.)

Verleden week, onder „Persschouw“, bl. 135, kolom 1, ongeveer tegen het midden der pagina, stond:

„Drie jaren niets doen, omdat 't een „partij“ geldt, dat ware een dreigement tegen de zonde, maar een PRESSIE op de organisatie van de zonde.“

Het woord „pressie“ berust op een verkeerde lezing van wat ik schreef. Er moet „PREMIË“ worden gelezen.

Persdebat.

In „Pro Ecclesia“ heeft ook Ds I. de Wolff zich uitgesproken. Een reeks van artikelen is begonnen. Inzake „De Reformatie“ oordeelt hij, dat onder invloed van dit orgaan

een reformatorische beweging in onze kerken gaande is, welke bedoelt om ons gereformeerde volk van den weg op het hellend vlak, waarlangs wij bezig zijn naar den afgrond te vliegen, terug te brengen en weer te doen wandelen op den weg der verbondsgehoorzaamheid.

Er wordt geroepen: weest toch een eenheidsfront. Maar de kwestie is juist, dat wij dit niet zijn; en dit te constateeren (en met de stukken aan te toonen) heeft meer nut, dan te doen, alsof 't niet zoo is... Alsof dat den vrede kon dienen: het bestaande gebrek-aanleiding laten begaan! „Pro Ecclesia“ voelt dit ook ter dege:

Als wij nu maar één gesloten front vormden, tot een machtige geloofsactie in staat, dan zou veel van de onrust kunnen verdwijnen.

Maar in plaats daarvan is er een humanistisch, naar de praktijk zich richtend christendom bezig den kop op te steken; wordt er een geest van synthese gevonden, die samenwerking en samenleving zoekt met al zulke elementen, welke niet leven uit de gehoorzaamheid der Schrift; is er vervloeiing, verdoezeling der grenzen, een rusten op behaalde overwinningen zonder den strijd voort te zetten, een buigen voor de ijzeten noodzaak der praktijk zonder geloofsmoed om als geestelijk nakroost van een stoer voorgelicht, den voet dwars te zetten als het onze eeuwige goederen betreft.

Even later:

Zal ons kerkelijk leven gediend worden, dan behoort er alzo een breede samenwerking te zijn, waardoor het een weer in het ander ingrijpt, waardoor wij elkander helpen, en zal ieder weer zijn steentje hebben in te voegen in het gebouw van de theologische wetenschap.

En hoeveel waardeering wij hebben voor al wat reeds is gepresteerd, toch mag ons niet ontgaan, dat er nog een groot manco bestaat.

Ik noem bijv. de kwestie van het jus promovendi (het recht om te promoveeren) aan de Theologische

School, waarover na de m.i. onjuiste beslissing der synode in laatste instantie een geschil is gerezen tusschen prof. Schilder en prof. Kuypers. De strijd om dat recht is niet om een peulschilletje, maar gaat om een onderdeel van de noodzakelijke breede samenwerking, zonder welke ook de professoren in Kampen slechts belemmering kunnen ondervinden. Ook zij behoeven de doctorandi; om andere factoren nu maar buiten beschouwing te laten.

En hoe dan te denken over de synthese, die we bestrijden bij „de kleine luyden“, maar waaraan de leidinggevend personen zelf zich schuldig maken? Zou ons kerkelijk leven gediend zijn met voorlichting die een brouwsel is van menschen met verschillend principieel standpunt? Zou niet juist daarin een grove gevaar bestaan, dat er schadelijke invloeden beginnen te werken in den voorlichtingsdienst, dus van bovenaf en hebben wij allen, die voor een groot deel van principieele voorlichting moeten leven om zelf leiding te beperkt kring te kunnen geven, er geen recht op, dat onze mannen hun isolement bewaren?

Daar gaat het o.a. over.

En het is een verdienste van prof. Schilder, dat hij daarvoor een lans breekt.

Eindelijk:

Of zou men heil verwachten van de methode van sommige onzer kerkbodes, die naar iemand mij schreef, 25 jaar achteraan komen, waarin men meditaties, verhaaltjes schrijft, en kerkelijke berichten maar waarin men nooit krachtig optreedt tegen het bederf dat zich begint te openbaren, waarin men de feiten niet bij den naam durft noemen, en zich hoogstens verliest in algemeenheden?

Zou het de roeping niet zijn van ieder die de waai op Sion's muren betreft, om te waarschuwen en het zwaard te hanteeren, opdat wij als kerken niet ondergaan naar analogie van wat in de 17de en 18de eeuw geschiedde?

In Geref. Kb. Amsterdam-West schrijft O. P. Zieme het volgende:

Naar ik veronderstel, heb je zeker kennis genomen van de klacht, die Ds D. Sikkell kort geleden uitte in de A'damsche Kerkbode omtrent het polemisch geschrift van Prof. Schilder in „De Reformatie“.

Nu gaat zijn bezwaar blijkbaar niet zoezeer tegen de polemiek als zoodanig, maar meer tegen den toon en wijze van zeggen. Deze laatste acht hij zoodanig verkeerd, dat hij wettelijke lezing van 's professoren blad „gevaarlijk“ gaat achten. Nu weet ik niet, welke gevaren Ds Sikkell vreest, maar voorshands wil het mij voorkomen, dat hij in deze wel wat overdrijft. Natuurlijk is ook Prof. Schilder nog niet tot aan de volmaaktheid voortgevaren en zal hij zich dieswege, daar het niet-struikelen in woorden alleen aan de volmaaktheid wordt toegeschreven, zoo goed als anders polemisten, ook wel eens bezondigen in toon of wijze van zeggen, te meer, daar hij, militante figuur, schier zonder ophouden in den krijg is ingewikkeld. Ook al blijft er dus plaats voor den wensch en de bede, dat 's professoren zwaard te allen tijde van iedere onnavigeerbare moge blijven, wie, die zijn bedoelingen slechts in het oog vat, is niet gaarne bereid hem zijn eventuele woord-struikelingen te vergeven? Indien men echter z'n oor hier en daar eens te luisteren legt, dan zijn er blijkbaar velen, die veel verder gaan in hun wenschen dan Ds Sikkell, en niets liever zagen, dan dat Prof. Schilder zijn zwaard voor goed in de scheede stak. Menschen, die den lieven vrede zoo hartstoechtelijk minnen, dat zij wars zijn van allen strijd. Die het wellicht roerend eens zijn met de volgende verspreiden, welke ik aantrof in „De strijd voor kerkherstel“, van J. C. Rullmann en destijds gericht aan het adres van Mr Groen van Prinsterer:

Vanwaar die zucht, de heil'ge rust te storen
In 't Rijk van Hem, die de aarde vrede biedt? —
Zoo doet de Waarheid zich niet hooren,
Uw taak is die der Liefde niet.

Vervolg niet meer! Gij Saulus! word een Christen.
Die zich alléén zijn Heiland toevertrouwt.
Bedenk: door ijdel liefd'loos twisten
Werd nooit des Heeren Kerk gebouwd!

Uw Petruszwaard — het daal' weer in de scheede!
Der Eng'len Vorst behoeft uw bijstand niet.
Zijn Kerk is 't Rijk van Liefde en Vrede,
Waarin de Waarheid zelf gebiedt.

Dit poesief gedicht is, dunkt me, menigeen uit het Irenisch hart gegrepen. Ik vraag mij evenwel af, hoe degenen onder ons, die immer zoo gesteld zijn op louter pais en vree, straks de Doleantie in dankbare herdenking kunnen houden. Wat zou er, menschelekerwijze gesproken, van de Kerk des Heeren zijn geworden, indien ook onze vadersen zoo schuw van allen strijd waren geweest. Vrede, o, voorwaar, een begaafte en onschatbaar goed. Ook zij hebben hem liefgehad, maar niet ten koste van de Waarheid. Mannedig hebben zij gestreden wanneer h.i. die Waarheid Gods in het gedrag kwam. Of hun woord altijd droop van zoetheit?

In een brief „Aan een jongeren tijdgenoot“, d.d. 7 September 1920 (Reform. 1e jaargang, no. 1) schreef Dr J. C. Rullmann van den onder ons nog zoo goed bekenden Ds J. C. Sikkell: „Hoe heeft hij den weg der vroomheid in de ethische prediking als schijn-aangewezen en verklaard, dat de ethische richting ook zedelijk laag staat, omdat zij den gruwel van haar ongelooft door had róg bedekt“. In hetzelfde blad (Reform. 1e jaargang, no. 2) Dr B. Wielenga: „De Sikkell durfde alles kritiseren... naar het Woord manmoedig, radicaal“. Allicht dat er ook toen verzuichten zijn geslaakt: Waartoe toch al dat getritiseer, waarom niet meer het accent gelegd op wat verenigt in plaats van op wat verdeelt? De Netelenbos had voor het polemisch geschrift van Ds Sikkell tegen de ethischen slechts een „Bah“ over, terwijl W. J. Lamers in de Theologische Studien, 1904, blz. 440 van Ds Sikkels boek „Troost mijn volk“ schreef: „Expe-

le, dat hier om schalen. Tot in zinnelijkheid, v. trokken. Men de huiskamer“ (no. 5). Men zie de „appelen“, wie, die het he dankbaar, dat den moed had men daarom, die zich voor c geven, hen n veeleer steunc komstig Gods loofs tot eere van onze kerk Na groeten,

Enkele andere tot later, om de lezen.

N.S.B.-v.

Benige weken, dat thans hetzelfde Bodam Hzn, O. crearis van den (der N. S. B.) en zwaerde kerk van gereformeerden erder had gasta. dit stuk felle af sen (Groningen andere) en is he Sundaard“. Tha komen.

Ik acht het be Belangstelling de „Nieuwe Pro iatste nr. citeer.

Wat behoort Gods meenden van een heide Zij behoort te toonen, dat bezwaar daa Zij behoort ven. Maar dat veel over broc waagd om de stelen inzake kerk.

Van een an gen. Zij doen ge werleggen. Zij schelden Zij razen u cumulatie enz. Zij komen i staatschuld i Zij vertellen maar vergeter de nationaals ten toon spreij Zij doen al wegnemen, m voorbeeld. Zij hebben hare verkeerd Zij bonen o salarissen he Zij vertelle beurt geld ve Ja, wat dat de N. S. B. spr

De „N. Pr. G Zij zeggen tische metho moet gij dan rechtische sta

Ook dit is t doet dat af of t tijk is? De „v bedoelt het alti én van Gods rechtvaardigd, eigen willen, d schuld. Daarom

Zij maken der de geref censuur in o consuur in o trent onderli Dit alles z Maar zij het geen t Dat kunne En daaror nen strijder, zulk geschrij ben met uith

Zoo'n pan De schrijvi is — hoe ki vallen — wi Hij behoort weten, dat r bij elkander het pamflet even zon ku bewijst de n en wil toch

uiste beeldding
geschiedt in gesamen
Kuyper. De strich
chillette, maar ge
slike breede samen
fessoren in Kampen
dervinden. Ook in
w factoren nu ma

synthese, die we
maar waaraan de
schuldig maken
in met voorlichting
en met verschillen
ist daarin een gro
invloeden beginsel
st, dus van boveng
groot deel van pri
om zelf leiding
er geen recht m
ewaren?

of. Schilder, dat is

an de methode van
naar iemand m
waarin men med
erkelijke berichten
optreedt tegen te
en, waarin men te
men, en zich hoop

ieder die de wach
maarschuwen en he
kerken niet onder
17de en 18de eeu

chrift O. P. Zie

ker kennis genom
ort geleiden uitte
het polemisch ge
Reformatie.

niet zoozeer tegen
tegen den toon m
ht hij zóódanig ve
g van 's professen
weet ik niet, welk
voorschands wil he
wel wat overdrift
nog niet tot aan h
hij zich dienswe
den alleen aan d
zoo goed als ander
ren in toon of wip
itante figuur, schie
ingewikkeld. Ook al
sch en de bede, dat
de van iedere sma
doelingen slechts in
hem zijn eventueel

Indien men echte
deren legt, dan zij
gaan in hun we
ver zagen, dan de
goed in de schied
rede zoo hartloos
an allen strijd. De
t de volgende ver
e strijd voor ker
destijds gericht aa
sterior:

it te storen
vrede biedt? —
sooren.

ord een Christen
trouwt.
en koud!

er in de scheed
stand niet
n Vrede,

de, menigeen uit be
mij evenwel af, he
zoo gesteld zijn te
leantie in danken
zou er, mensche
des Heeren zijn ge
zoo schuw van al
orwaan, een beg
hebben hem lieg
Vaarheid. Manne
h.l. die Waarheid
hun woord al

en tijdgenoot", d
gang, no. 1) schne
r ons nog zoo goed
leeft bij den w
rediking als ach
thijse richting o
en gruwel van ha
In hetzelfde bla
B. Wielenga: De
naar het Wood
er ook toen ver
toch al dat gek
cent geleed op w
leelt? De Netele
van De Sikkel teg
ver, terwijl W. la
1904, blz. 440 van
schreef: ... Erg

is, dat hier onreine appels worden geboden op vuile schalen. Tot in de titels der hoofdstukken spreekt de zinnelijkheid, waarmee de stijl van dit boek is door- trokken. Men late deze twee deelen niet slingeren in de huiskamer". (Rullmann i.d. Reform. te jaargang, no. 5). Men ziet, ook in dien tijd werden niet alleen de „appelen", maar ook de „schalen" afgekeurd. Maar wie, die het heil van Sion ter harte gaat, is God niet dankbaar, dat Hij ons in De Sikkel een man gaf, die den moed had alles „radicaal" te bekritiseren? Dat moet daarom, nu God ook thans nog mannen geeft, die zich voor de Waarheid in het gericht durven be- roepen, hen niet in hun strijd bemoeilijken, maar veeleer steunen door het gebod, opdat zij overeen- komstig Gods wil mogen strijden den strijd des ge- loofs tot eere van den Naam des Heeren en tot heil van onze kerken.

Na groeten,

Je vriend,

O. P. ZIENER.

Enkele andere artikelen over deze zaak bewaar ik nu later, om de verhoudingen niet uit het oog te ver- lozen.

N.S.B.-vuil, en persfoute van gereformeerden.

Enige weken geleden heeft een Amsterdamsch adres, dat thans hetzelfde blijkt te zijn als van den heer E. J. Raskam Hzn, Oranje Nassaulaan 15, Amsterdam, „se- cretaris van den Raad voor kerkelijke aangelegenheden" (der N. S. B.) en zich aandienend als „lid der gerefor- meerde kerk van Amsterdam-Zuid", aan onderscheidene gereformeerden toegezonden een stuk persvuil, dat al eerder had bestaan in „Volk en Vaderland". Reeds heeft dit stuk felle afkeuring gekregen van kerkelijke orga- nen (Groningen, Leeuwarden-classis, Loosduinen, en andere) en is het uitgelezen door een schrijver in „De Standaard". Thans is er weer een „open brief" losge- komen.

Ik acht het benoden mij, met dezen heer te disputee- ren. Belangstellende lezers kunnen desgewenscht lezen de „Nieuwe Prov. Gron. Ct." van 23 en 24 Jan. Uit het laatste nr. citeer ik slechts dit:

Wat behoorden diegenen te doen, die den dienst Gods meêndten te mogen vereenigen met den dienst van een heidenschaatstaatsideaal?

Zij behoorden, als zij ernstige menschen waren, aan te toonen, dat zulks kan, dat zulks moet en dat elk lezwaer daartegenover gesteld onwaar is.

Zij behoorden den strijd der beginselen aan te dur- ven. Maar dat durven en kunnen zij niet. Zij spreken veel over brochure IV, waarin een poging wordt ge- waagd om de belijders van den Christus gerust te stellen inzake de houding der N. S. B. tegenover de kerk.

Van een andere brochure durven zij niet te gewa- gen.

Zij doen geen enkele poging om Prof. Schilder te weerleggen.

Zij scheiden en honen.

Zij razen met de gewone demagogische praat over cumulatie enz., tegen den staat.

Zij komen met hun vooze beschouwingen over onze staatschuld enz. en over hooge tractementen.

Zij vertellen, dat Hitler zijn salaris heeft afgestaan, maar vergeten te wijzen op de ontzettende weelde, die de nationaalsocialistische bestuurders in Duitschland ten toon spreiden op kosten van het volk.

Zij doen alsof zij de werkloosheid zouden kunnen wegnemen, maar zitten dan verlegen met het Deutsche voorbeeld.

Zij hebben critiek op ons kerkelijk leven en stallen hare verkeerdheden uit.

Zij honen onze predikanten, die immers zulke hooge salarissen hebben.

Zij vertellen dat Prof. Schilder met elke spreek- leurt gold verdient.

Ja, wat dat betreft: als ik ergens „voor niets" over de N. S. B. spreek, noemen de heeren het „koehandel".

De „N. Pr. Gr. Ct." schrijft:

Zij zeggen — en ook dat is echt nationaal-socialis- tische methode: als de N. S. B. niet christelijk is, wat moet zij dan zeggen van de bankroetierspolitiek der rechtsche staatslieden?

Ook dit is typeerend. Al was ik de duivel zelf, wat doet dat af of toe aan de kwestie, of de N. S. B. chris- telijk is? De „verklager der broeders" (Openbaring 12) bedoelt het altijd verkeerd, als hij aanklaagt. Maar niet een van Gods nangeklaagde kinderen is daarmee ge- rechtvaardigd. Zouden zij zich op die manier rechtvaar- digen willen, dan was het een vermeerdering van hun schuld. Daarom is dit persoonlijk gelaster ook zoo dwaas.

Zij maken misbruik van verschil van meening on- der de gereformeerden in zake de mogelijkheid van censuur in onze kerken.

Zij maken misbruik van verschil van meening ont- trent onderlinge polemiek.

Dit alles zegt natuurlijk niets.

Maar zij vergeten Prof. Schilder te bestrijden in hetgeen hij zegt.

Dat kunnen zij niet.

En daarom is het pamflet een eere voor den koe- nen strijder, Prof. Schilder, en wordt ons juist door zulk geschrift duidelijk, dat wij daarin de doen heb- ben met uitingen van den geest uit den afgrond.

Zoo'n pamflet is merkwaardig naïef.

De schrijver, die blijkbaar van gereformeerden huize is — hoe kan een menschenkind in verblindheid ver- vallen — wil Prof. Schilder dwingen om te zwijgen. Hij behoort tot de duistere machten. Hij moet wel weten, dat men hem niet sparen zal. Alles wat men bij elkander kan harken om hem te treffen, wordt in het pamflet genoemd. Alsof dit den hoogleeraar maar even zou kunnen schaden. De woede in dit pamflet bewijst de machteloosheid. Men kan niet antwoorden, en wil toch zijn gang gaan.

Hoe zwak men zakelijk ook staat blijkt uit het feit, dat men natuurlijk niet kan wegdoezelen datgene wat in Duitschland gebeurt.

Laat de heeren maar eens reageeren op de prachtige artikelen, die ons blad gaf omtrent het Deutsche natio- naal-socialisme. En eens letten op de briefkaart, in dit- zelfde nummer afgedrukt.

Intusschen heb ik dezen heer Roskam niets te zeggen, ik heb tot leering van ons eigen leven nog wel iets aan de gereformeerden te zeggen. Het is dit: dat de pers- zonden, binnenshuis begaan, zich buitenshuis wreken. Tot schade van de eenheid van ons volk, en van het werk van Dr. A. Kuyper.

Maar ik bewaar de bijzonderheden nog tot nader order.

K. S.

Geloofsverzekerdheid en zelfanalyse.

Reeds citeerden we een enkele maal artikelen van De C. Veenhof over de vraag, of men zijn geloofsverzekerdheid krijgen kan door analyse van het zieleleven. Over de vraag dus, of ik geloofsverzekerdheid krijgen kan op andere gronden, dan die welke de Dordtsche Leerregels noemen: „de zeer gewisse beloften Gods". Kan ik geloofsver- zekerheid verkrijgen met behulp van gegevens uit de weten- schap der natuurkennis? Of de wetenschap der anthro- pologie? Of de wetenschap der geologie? Of de weten- schap der psychologie? Hangt mijn geloofsver- zekerheid dus aan wetenschappelijke constructies? Zoo ja, dan ziet het er treurig uit voor niet-wetenschappelijke menschen! Hoe weinigen zijn in staat zich wetenschap- pelijk te bedekken, of te hepsychologiseren? Hangt het geloof inderdaad aan wetenschap? De Veenhof merkt op (in zijn artikel Boek v. d. Week in dit nr. verwijst hij er naar) in Geref. Jongel. blad van 13 Dec. j.l.:

Vóór alles willen we nog weer met den meest moge- lijken nadruk voorop stellen, dat een voortdurend zelf- onderzoek en zelfbeproeving (= zelfkeuring) ten aan- zien van de zonden onverbiddelijke eisch blijft. Met niets ontziende scherpte moeten we nagaan, hoe onze daden en gezindheden zijn en hoe onze verhouding tot God den Heere en onze naasten is. Altijd weer op- nieuw moeten we ons stellen voor 's Heeren heilige verbondswet en zonder enige aarzeling moeten we die wet over ons laten richten en alle maskers ons laten afrukken. Niet tevreden moeten we zijn met de erkenning van zoo'n „algemeene zondigheid", in de klacht: „dat we toch zoo verdorven zijn"! Dat is soms zoo heel erg goedkoop en oppervlakkig. Neen, al onze levensdaden en levensverhoudingen in gezin, kerk, staat, kortom in allerlei gemeenschap waarin we ver- keeren, moeten altijd weer opnieuw worden getoetst. We moeten ons afvragen, telkens weer: Zoeken we onszelf, ons „gemak", onze „eer", ons voordeel? Hand- haven we onszelf in plaats van Gods recht? Knoelen we in ons leven? Liegen we? Hatën we nog? Zijn we „gemeen"? Gebruiken we onzen tijd goed? Willen we dienen? De minste zijn? Worstelen we om den Heere gehoorzaam te wezen en zijn we dat ook inderdaad? Bidden we voortdurend en naar de „wet des gebeds"? Dus ook voor ouders, familie, kerk, overheid, vervolg- den enz.? Zoeken we de waarheid Gods en 't vasthou- den daaraan of zoeken we alleen den „vrede", de rust of het baantje? Getuigen we daar, waar God het van ons vraagt? Belijden we werkelijk 's Heeren naam? Krijgt de leugenleer vat op ons? Vertrouwen we werkelijk gansch en al op Christus' offer? Of hebben we nog afgoden, misschien wel onze vroom- heid?

Met zulke vragen als leidraad moeten we telkens weer ons leven in alle richtingen nagaan. Onverbid- delijk. Juist in echte zondekennis is een ontzettend tekort. En dikwijls zijn we blind juist voor die zonde, die ons 't meest vast in haar greep houdt.

Rusteloos moet ook in de prediking naar deze zondeontdekking worden gestreefd. Zulk een prediking brengt schifting: de farizeërs worden woedend en als de prediking voortgezet wordt in de tucht, laten ze zich missechen wel „schrappen", of „stichten" een „nieuwe kerk" of vallen terug in de wereld. En de rijke jongelingen gaan bedroefd heen. Deze rede is hard, zullen dan misschien wel anderen zeggen, wie kan haar hooren?

Heel wat anders dan deze zelfbeproeving is het zelfonderzoek, dat we voortdurend in onze vorige artikelen hebben bedoeld. Oogenschijnlijk is er veel overeenkomst. Maar er is toch een diepgaand verschil, dat vooral schuilt in de bedoeling, die bij dat tweeërlei zelfonderzoek voorzit.

De boven beschreven zelfbeproeving is gericht op de zonde. Men wil die leeren zien, zonder eenige terughouding, om ze daarna te belijden en dan in 's Heeren kracht te bestrijden. Het resultaat van deze beproeving is, dat we ons schamen gaan voor den Heere, onszelf mishagen en voor God veroortmoedigen en weer opnieuw tot Christus' bloed de toevlucht nemen.

Het andere zelfonderzoek gaat na de „akkers" van het „zielleven" om daar allerlei te ontdekken, waar- uit men mag opmaken, dat er toch wel echt leven in ons binnenste is. Berouwen en droefheid over de zonde, liefde tot 's Heeren dienst, liefde tot de broeders, alle mogelijke gevoelens en ervaringen en belevingen wor- den dan opgezocht en bekeken. En uit dien oogst van kenmerken, van levenssteekjes, wil men dan afleiden, concludeeren, dat er toch wel echt leven is in het bin- nenste, dat men „het" gelooven mag, dat er gegronde hoop is voor de zaligheid. Dit onderzoek is dus ge- richt op den „staat" van den onderzoeker. Hoort hij of zij bij de geloovigen of de ongelooovigen, bij de schapen of de bokken?

Nu wij hierover iets willen zeggen, beginnen we met een voor deze kwestie allerbelangrijkste uitspraak van Calvijn. En wel met een stukje uit boek III van zijn Institutie, hoofdstuk 14, § 18. Hij schrijft daar dat „de heiligen, wanneer het gaat over het grond-

vesten en vaststellen van hun zaligheid," zonder te letten op de werken, alleen op Gods goedheid de oogen richten." En zij wenden niet alleen zich tot haar vóór alles als tot het begin" van hun gelukzaligheid, maar zij rusten in haar ook als in de vervulling." Wanneer de consciëntie zoo gegrondvest, opgericht en bevestigd" is, wordt ze ook bevestigd" door het beschouwen van de werken; namelijk in zoverre als zij getuigenissen zijn, dat God in ons woont en regeert. Daar dus dat vertrouwen op de werken geen plaats heeft, tenzij ge- eerst het gansche vertrouwen van uw hart op de barmhartigheid Gods ge- steld hebt," mag het niet schijnen te striden met dat vertrouwen, waarvan het afhankelijk is." Dit stuk is van verrassende zuiverheid en scherpte. Enkele woorden en uitdrukkingen heb ik onderstreept. Het citaat is dubbel en dwars waard om uit het hoofd geleerd te worden!

We willen op enkele punten nog even de aandacht vestigen.

1. Grondvesten en vaststellen van de zaligheid ge- schiedt alleen door het oog te richten op Gods goed- heid. Geloof is dus naar buiten zien, omhoog zien. „Het fundament des geloofs is de genadige belofte, omdat op haar het geloof eigenlijk berust" (III. 2. 29). „Zoodra" daarom „ook de minste druppel des geloofs in onze harten is ingedruppeld, be- ginnen we reeds het vriendelijke en lieflijke en ons goedgunstige gelaat Gods te aanschouwen" (III. 2. 19). „Kortom waarlijk geloovig is slechts hij, die met een vaste overtuiging er van overtuigd is, dat God hem een genadig en goedgunstig Vader is, en die van Gods goedertierenheid zichzelf alles belooft, die, op de beloften van Gods goedgunstigheid jegens hem ver- trouwend, een onwifelhare verwachting der zaligheid heeft" (III. 2. 16).

Tot Gods goedheid wenden de geloovigen zich dan niet alleen als tot het begin van hun gelukzaligheid! Neen, die vaderlijke goedgunstigheid is het een het al. Alleen daarin rusten de geloovigen. Die is voor hen genoeg. De consciëntie wordt door die goedgunstig- heid, die in het Woord Gods ons voorgehouden wordt, gegrondvest en opgericht, ja maar ook be- vestigd! „Er zijn ook zeer veel menschen, die Gods barmhartigheid zoo opvatten, dat zij daaruit zoo weinig mogelijk troost ontvangen. Want zij wor- den tegelijkertijd door een ellendige angstigheid ge- kweld, doordat zij twijfelen, of Hij hun barmhartig zal zijn; want juist die goedertierenheid, waarvan ze meenen volkomen overtuigd te zijn", (veel menschen nemen, naar ze zeggen, van harte aan, dat Jezus Christus de Verlosser is C.V.), „sluiten zij binnen al te nauwe grenzen". (Ze blijven twijfelen of zij zeg- gen mogen mijn Verlosser C.V.). „Immers zij over- leggen zoo bij zichzelf, dat zij wel groot is en over- vloedig, uitgestort over de velen en voor allen beschik- baar en bereid," maar dat het onzeker is of zij ook tot hen zal komen, of liever of zij tot haar zullen komen." Deze gedachte is, daar zij mid- den in haar loop blijft stilstaan," slechts half. (Calvijn ontkent hier dus dat het mogelijk is te gelooven in Christus den Zaligmaker, zonder tegelijk van harte te aanvaarden, dat Hij ook onze Zaligmaker is. C.V.). „En zoo versterkt zij den geest niet zoozeer met onbezorgde gerustheid, als wel bekommert zij hem met onrustige twijfeling. Geheel anders is het besef van vol- ledigheid, welke aan het geloof in de Schrift altijd wordt toegekend, namelijk het besef, dat Gods goedheid, wanneer die ons duide- lijk voor oogen gesteld wordt, buiten allen twijfel stelt." (III. 2. 15).

Is zoo het geloof af, principieel volledig, geworteld en gegrond in Gods beloften en daarin alleen, dan komen eerst de werken, de „vruchten" een rol spelen. Eigenlijk spreekt dit voor wie de Schriftuurlijke op- vating van het geloof belijdt, vanzelf. Want alleen als dat geloof er eenmaal is, kunnen er werken, vruchten, geloofsacties, geloofsreacties ontstaan. Bovendien kan alleen het ware geloof al die verschild- lende werken, vruchten, bewegingen enz. als vruchten des Geestes herkennen. Het geloof is één, en de vaste geloofswet, dat pas ná en dóór het gelooven, datgene, wat we in het geloof grepen, te „zien" en te „bewijzen" is, is ook één. Het „bewijs" der goede werken kan dus alleen ontstaan dóór het geloof en als „bewijs" van het geloof, achteraf, ook alleen maar gekend worden dóór het geloof. Pas als we, uit- sluitend door af te gaan en ons te verlaten op de beloften Gods, weten, dat we het eigendom van Chris- tus zijn en dat vasthouden, kunnen we de goede wer- ken en de vruchten des Geestes in ons leven ontdekken.

Prachtig zegt Calvijn, dat, als de consciëntie gansch en al gegrondvest, opgericht en bevestigd is, ze nu óók, bovendien nog, als door iets dat er bij komt, bevestigd wordt door het beschouwen der werken; namelijk in zoverre als die getuigenissen zijn, dat God in ons woont en regeert. Dan eerst als we staan in het geloof zien we met groote verwondering de sporen

2) Fransche uitgave. Corpus Ref.: fonder et établir, leur salut, K. S.

3) ... ficient les deux yeux en la seule bonté de Dieu, K. S.

4) Commencement, K. S.

5) l'ayant aussi bien pour accomplissement, y acquiescent du tout, et s'y reposent, K. S.

6) fondée, dressée et conformée, K. S.

7) elle se peut aussi fortifier, K. S.

8) Puis donc que ceste fiance des oeuvres n'a point lieu iniques à ce qu'ayons remis toute la fiance de nostre coeur en la misericorde de Dieu: cela ne fait rien pour monstrier que les oeuvres insuffisent, ou d'elles-mêmes puissent as- seurer l'homme. — In de noot wordt deze fransche tekst vergeleken met den latijnschen, en opgemerkt, de bedoeling is, volgens Calvijn: cette fiance des oeuvres ne doit pas être envisagée comme contraire à la fiance en la miseri- corde de Dieu de laquelle elle depend, K. S.

9) Wij volgen de vertaling van Dr. A. Sizoo. Spatieerin- gen hier en later van ondergeteekende.

10) espandue sur plusieurs, appareillée à tous, K. S.

11) ou plutost s'ils pourront parvenir à elle, K. S.

12) elle demeure au milieu du chemin, K. S.

1) Een uitdrukking van Calvijn, zie z'n verklaring van 1 Tim. 2:1.

van den arbeid des Geestes in ons leven. Maar nog eens, dat kan pas als eerst het gansche vertrouwen van ons hart op de barmhartigheid Gods gesteld is. In een ander werk van Calvijn, z'n verklaring van den eersten brief van Johannes, spreekt hij er dan ook van dat het zien van de liefde tot den naaste in ons leven een „toevoegsel of een mindere steun is tot versterking van het geloof, niet het fundament, waarop het rust.“

Nu is het mogelijk, zoo gaat dan Calvijn verder, dat dit beschouwen van onze werken een poover resultaat oplevert. Zoo poover zelfs, dat we daar geen licht uit ontvangen, dat ons, reeds aanwezige, geloof in de genadige belofte Gods zou kunnen verhelderen. Dat zal zelfs heel dikwijls het geval zijn! Onze goede werken zijn altijd zoo doortrokken met zonden, dat ze ons meestal niet tegenblikken. Maar dan moeten we ons door dat teleurstellende resultaat van de beschouwing onzer goede werken niet van de wijs laten brengen. Stel dat die zelfbeschouwing ons tot de conclusie schijnt te moeten brengen, dat het met onzen „staat“ niet in orde is, dan moeten we toch zoo'n conclusie niet aanvaarden, maar aan kant zetten. Immers zoo'n conclusie mag niet schijnen te strijden met dat fundamentele vertrouwen op de barmhartigheid Gods. Dat is onwrikbaar gefundeerd in Gods belofte en is van eigen aard en eigen specifieke zekerheid. Om in de taal van het doopsformulier te spreken: als wij somtijds uit zwakheid in zonde vallen, zoo moeten wij aan Gods genade niet vertwijfelen, noch in de zonde blijven liggen, dewijl wij een eeuwig verbond met God hebben.

Tot zoover het citaat uit Ds Veenhof's artikel. We wijzen er nog eens op, dat hier de insinuatie „lichte kost“ niet helpen kan als verweer. Want het construeeren van de zekerheid op andere gronden dan Gods beloften, dat is „lichte kost“.

K. S.

Was de koning den droom vergeten, ja of neen?

De heer H. Algra schrijft in „Leeuwarder Kh.“ over de moeilijkheden, die de onderwijzers hebben bij het vertellen uit den bijbel. Met name in gevallen, waarin heel oude voorstellingen het veld blijken te moeten ruimen voor nieuwere vertalingen:

Neem b.v. dit geval.

Een onderwijzer zal Daniël 2 vertellen. En hij leest daartoe de nieuwe vertaling na van Prof. Aalders; vers 8: De koning antwoordde en zeide: ik weet zeker, dat gij tijd zoekt te winnen, dewijl gij ziet, dat de zaak mijner zijds vast staat.... De zaak is mij ontgaan, staat in de Statenoverzetting. Maar Prof. Aalders legt in de verklaring uit: de koning wist nog best, wat hij gedroomd had. Hij wil eens zien, of de waarzeggers dat ook kunnen uitvinden. Als zij zoo netjes de toekomst weten te ontsluiten, dan zullen zij ook wel weten, wat er enkele uren geleden is gebeurd. Maar ze moeten hem niet trachten te be-

driegen. Denk er om, de zaak staat bij hem vast. Hij kent de droom nog op zijn duimpje.

Zoo moet de gedachten gang van den koning worden geschilderd, als Prof. Aalders gelijk heeft.

En vroeger schetsten wij een beeld van een koning, die des morgens wakker werd met het lamme gevoel, dat hij gedroomd had, maar hij wist niet wat.... En voor een Oostersch koning, die gelooft, dat de droomen hem de toekomst voorspellen, is dat dubbel benauwend. Daarom moeten de waarzeggers hem helpen en door vreeselijke bedreigingen wil hij ze prikkelen hem te helpen in dezen nood.

Even later:

In de Afrikaansche vertaling staat: Ek weet seker dat julle tyd wil win, omdat julle sien dat die saak by my vasstaan.

Meester waagt het nu, om deze nieuwe opvatting te vertellen. Maar als in de volgende klas weer anders wordt verteld?

K. S.

BOEKBESPREKING

„De Vuurtoren“, Adm. Nieuwe Binnenweg 287, Rotterdam-C.

Ter recensie werd ons gezonden nr 51 van den derden jaargang van dit A.R. Propagandablad. Het is een uitgave der Stichting „De Vuurtoren“, Redactie: Vierhavenstraat 30, Rotterdam-West (voor administratie zie boven).

Het blad heeft het gebracht van 7000—40.000 exemplaren, die in Rotterdam verspreid zullen worden. We hebben het ons toegezonden nummer met eerbied gelezen. Het polemiseert scherp, maar juist, en zegt heel veel dingen, die de Rotterdamsche bevolking, onder rood bestuur, weten moet.

K. S.

Prof. Dr H. Th. Obbink, Het Evangelie van Johannes. Derde druk. — J. B. Wolters' Uitg.-Mij. Groningen.

Men weet, welke bezwaren wij in het algemeen tegen de reeks „Tekst en Uitleg“ hebben. Deze vooropstellende, erkennen wij gaarne, dat het deeltje van Prof. Obbink, thans in derden druk aanwezig, veel goeds heeft. Bovendien in zijn inleidingsvragen, is het ook verder voorzicht. In de vertaling wordt soms geen beslissing genomen; zoo b.v. in 1:29: Het Lam Gods, dat de zonde draagt.

In den „uitleg“ worden dan verder de twee beteekenissen weer naar elkaar toe gebracht: „dragen“ = het voor anderen hoedend lijden; „wegnemen“ = „verzoening door het offer van zijn leven

als het ware paaschlam“. Het moeilijke „Paracleet“ (van den Heiligen Geest gebreut, Staten-Vertaling door „Trooster“ weergegeven, hier door „raadman“ vertaald. „Wie van u mij van zonde?“ (8:46) wordt hier: „Wie uwer mij dat ik dwaal?“ Joh. 11:33 wordt vertaald: „werd „innerlijk ontstemd, ontroerd“.... enz.

Over het algemeen een in deze reeks vrij dicht bij standpunt naderend deeltje.

KERKNIEUWS

GEREFORMEERDE KERKEN.

Bedankt voor:

Heeg (als miss. pred. te Keboemen): Dr J. v. d. Linde Tzum.

A. Brouwer Jr., †

Te Zwartsluis is 30 Januari in den ouderdom van 71 jaar overleden Ds A. Brouwer Jr., predikant der Kerk aldaar.

Ambtsaanvaarding Prof. Dr D. Nauta.

Vrijdag 24 Januari heeft Dr D. Nauta, benoemd te woon hoogleraar in de faculteit der Godgeleerdheid Vrije Universiteit, zijn ambt aanvaard met een rede „De Nederlandsche Gereformeerden en het Indische me in de zeventiende eeuw“.

„Justus“.

Tot het Centraal Verband van Justus-Commissie is getreden: de Justus-Commissie te Sneek; correspondent: J. v. d. Zande, Willem Lodewijkstraat 6, Sneek.

GEREFORMEERDE GEMEENTEN.

Beroepen te:

Middelharnis: W. C. Lamain te Rotterdam. Opheusden: H. Ligtenberg te Lisse.

NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK

Beroepen te:

Aalburg en Heesbeen: E. Schimmel te Ameide en Tiel. Barneveld: L. Blok te Brandwijk. Wilnis: Cand. C. Brouwer te Vlaardingen.

Aangenomen naar:

Baambrugge: P. Six Dijkstra te Tull en 't Waal. Hoogmade: Cand. J. H. Vrielink te Dalen.

Bedankt voor:

Barneveld en voor Hoogeveen (toez.): E. E. de Lam Den Ham. Spijkenisse: Joh. Bronsgeest te Giessen-Oudekerk.

Afscheid van:

Groot Ammers: H. H. van Ameide. Tekst: 1 Tim.

Binnen een paar dagen verschijnt:

DE TWEEDE DRUK VAN DE DOLEANTIE

door E. MASSELINK

Prijs 20 cts., voor uitdeeling 50 à 12 en 100 à 10 cts. UITGAVE: DRUKKERIJ HEINEN - EIBERGEN

VERSCHEENEN:

KERKSPLITSING

een „geloofsstuk“ en geen „waagstuk“. Geen praat langer maar daad.

DOOR

Ds. W. F. C. VAN HELSDINGEN

Prijs f 0.25.

Bij afname van 10 exx. f 0.20 per ex.

Voor kerken waarin dit onderwerp in bespreking is, is deze brochure van zeer groot belang! Terwijl voor alle grotere kerken de brochure zeer oriënterende voorlichting geeft.

Verkrijgbaar bij den boekhandel, en, na storting van het bedrag op postrekening no. 36000, bij de Uitgevers OOSTERBAAN & LE COINTRE - GOES

VERSCHEENEN:

EXAMEN-SCHOOLRAAD

De uitgewerkte Programma's voor het Onderzoek,

ingesteld door de Schoolraad voor de Scholen met de Bijbel, door de Vereniging voor Christelijk Nationaal Schoolonderwijs, en door Gereformeerd Schoolverband, gevolgd door enige „VERSLAGEN“ van deze Examens (1933—1935) en enkele bijlagen.

Ten dienste van Opleiders en Candidaten voor het examen.

Prijs f 0.90.

Verkrijgbaar in elke Boekhandel en bij de Uitgevers OOSTERBAAN & LE COINTRE - GOES

Heden verscheen:

INLEIDING IN DE HEDENDAAGSCHE ZIELKUNDE

DOOR

Prof. Dr L. van der Horst

Prijs f 1.90

Geb. f 2.75

De bekende Amsterdamse psychiater behandelt in dit boek verschillende belangrijke zielkundige onderwerpen, o.m.: Freud's libido-beschouwing, het droomen, de aard van het onbewuste, de psychologie van de jeugd tusschen twaalf en twintig jaar, de psychologie van den chauffeur, enz. enz. — Een buitengewoon interessant boek, waarvan ieder ontwikkeld mensch kan genieten, omdat de schrijver de kunst verstaat de dingen op heldere en onderhoudende wijze te zeggen.

IN ELKEN BOEKHANDEL J. H. Kok N.V. Kampen

Chr. Muziektijdschrift „DE HARP“

met

maandelijksche Muziekbijlage

f 1.50 per jaar

onder redactie van P. PIJLMAN. Neeft proef met een abonnement en U zult algeheele voldoening smaken.

Administratie-Adres:

te Helmersstraat 94 - Amsterdam (W.)

HEDEN VERSCHENEN:

Doleantie-Stemmen

BIJEGEbracht DOOR

Dr J. C. RULLMANN

Prijs f 2.25 - Geb. f 3.25

Een keurcollectie van stukken uit de omvangrijke pamfletten-literatuur van den Doleantietijd. Met verschillende illustraties. Een bijzonder belangrijke uitgave voor het vormen van een juist oordeel over den kerkelijken strijd van een halve eeuw terug.

Men bestelle deze werken nu reeds bij zijn Boekhandelaar J. H. KOK N.V. - KAMPEN

DE VIERDE DRUK VAN DE DOLEANTIE

IN DE NEDERL. HERV. KERK DER 19e EEUW HISTORISCH GESCHETST DOOR

Dr J. C. RULLMANN

360 blz. - Met illustraties

Stichta f 1.90 - Geb. f 2.50

Voor dezen royaal uitgevoerden vierden druk van Rullmann's bekende werk, zal, nu het voor bijna de helft van den vroegeren prijs verkrijgbaar is, thans groote belangstelling zijn. Het is een onverkorte uitgave met alle illustraties en portretten op kunstdruk.

Men bestelle deze werken nu reeds bij zijn Boekhandelaar J. H. KOK N.V. - KAMPEN

Uitgave van OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes

MYSTIEK EN MYSTICISME

door

Ds. W. F. C. VAN HELSDINGEN

Prijs . . f 0.30

bij afname van minstens 10 exx. f 0.25 per ex.

In het Voorwoord schrijft Prof. Dr. H. H. KUYPER:

Met belangstelling heb ik uw referaat over Mysticisme gelezen en ik meen, dat een druk daarvan wenschelijk zou wezen, omdat het voor ons kerkelijk leven praktisch van betekenis is en op ongezone uitwassen wijst, waardoor de rechte ontwikkeling van het geestelijke leven in gezond schriftuurlijken zin belemmerd wordt.

Verder warm aanbevolen door Ds. M. v. GRIEKEN, Ned. Herv. Pred. te Rotterdam en Ds. H. JANSSEN, Chr. Geref., Leger en Vlootpredikant in a. d.

Verkrijgbaar bij den boekhandel en, na storting op postrekening no. 36000, bij de uitgevers.

AANGEBOden

14 jrgng. „DE HEREN“ (1912—1925), 25 cent per jrgng. plus kosten dezer advertentie verzending. Heelsumschen Wolfhezen (Gld.).

HILVERSUM

Rookt U een Rijkse Of refereert U niet? Dan kunt U terecht

SIGAREN MAGAZIN

„THE OLDSMOKE“

KERKSTRAAT 8 - HILVERSUM

Uitgaven van

OOSTERBAAN & LE COINTRE

GOES

DE BIJBELSE GESCHIEDENIS

naverteld voor jongens en meisjes

door

H. J. VAN WILLEN

1. GIDEON

2. DE OPWEKKING VAN LAZARUS

3. a. DE WIJZEN UIT HET OORIENT b. SIMON BIJ DE KRUISSTICHTING

4. a. HANNA, DE MOEDER VAN SAMUEL b. DE GESCHIEDENIS VAN NAAMAN, DEN SYRIËR

c. DE GELUKENIS VAN MENS, DIE TWEE ZONEN d. JEZUS EN DE SAMARITAANSE VROUW

Verkrijgbaar in den Boekhandel of na overschrijving van het bedrag op postrekening no. 36000, bij de Uitgevers

Medewerker: Almelo; D. Mevr. G. Dr. B. J. Drs. Joh. Ermelo; E. Wanswerd; Pa.; Dr. J. 's-Graven-

Alle stukken Prof. Dr.

Het werk G

De Heere r Dit Schriftv voorkomend, denis bevestig eeuwen en be ties telkens.

Luther trad de menschen van de verge made om Ch optreden als leide het, m alzo, dat hij en de gezegen

Ds H. de C van vele proe getuigde er de Reglement werd hij toc hel onrechtv leeren werd mocht hij in e door afschei

Het was oc geschiedenis vijanden me wat zij eigen 's Heeren die gekomen zou dreven imme het land, hoe en zich doe weinig geneg Ex. 12:31—3

Iets soortg wen bij de begin te Am Haren leid

vormde Kerk Kuypers Tr kerken ka meende dat

lijke kerken of bestuur t voegdheid van Jhr Mr

L. Rutgers s dien men zi gaan. Gods die van men de hunne, J

vijanden moe het te doen had wensche In De H

1 Dec. daa Amsterdam afgezet, schr is aan de s

conflict, om en vrij te m des doods. conflict, daa

conflict geko helder, al u het Kiescolle veren, of h als de ong niels ter u